

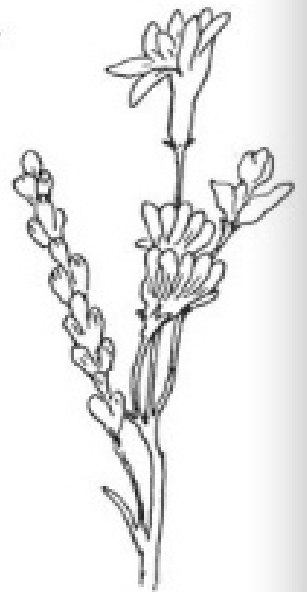
พระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระคุณแม่

พระพรหมมังคลาจารย์
(ปัญญารัทธานิกาย)

แม่...คนดีที่หนึ่ง

อันหญิงใดให้กำเนิดเกิดมนุษย์
โลกสมมตินามนิยมไว้คนสั้น
ว่า แม่-แม่ มาแต่แรกที่แบกครรภ์
เพราะเหตุท่านคลอดครองป้องลูกไว้
ไอ้ผู้ใดใครเล่าจะเท่าแม่
พระคุณแน่เหนือใครไปทุกสิ่ง
ลูกนึกเทียบเปรียบสิ่งใดมิได้จริง
ช่างใหญ่ยิ่งยากแสนจะแทนคุณ
ลูกคำนึงถึงพระคุณของคุณแม่
สำนึกแน่พระคุณท่านนั้นใหญ่หลวง
ยิ่งคิดไปใจยิ่งอ่อนสละท่อนทรวง
น้ำตาร่วงไหลคลอหล่อลูกตา
ตั้งแต่นี้ลูกจะมีสติมัน
ทุกคืนวันลูกจะคิดเอาจิตใส่
บูชาแม่แน่สนิทไว้จิตใจ
จวบประลัยชีพหนอไม่ขอลืม

พระคุณแม่

พระพรหมบัณฑิตอาจารย์ (ปัญญาบัณฑิตกัญญา)

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรมะ อันเป็น
หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ใน
อาการสงบ ตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจาก
การฟัง ตามสมควรแก่เวลา

วันนี้เจ้าภาพมาร่วมกันทำบุญเพื่อคุณแม่ ก็อยากจะ
พูดเรื่องแม่กับญาติโยมสักเล็กน้อย เพื่อจะได้เกิดความสำนึก
ในหน้าที่ ว่าเราทุกคนมีแม่ด้วยกันทั้งนั้น พ่อก็มีเหมือนกัน
แต่ว่างานนี้เป็นงานของแม่ ไม่ใช่งานของพ่อ เพราะฉะนั้น
จะพูดเฉพาะแต่เรื่องแม่ เพื่อให้เราทั้งหลายได้นึกว่าเราก็มีแม่
เหมือนกัน แล้วเราควรจะทำอะไรกับคุณแม่ของเราบ้าง เมื่อ
เรานึกได้ว่าเรามีแม่

คำแรกของลูก

คำว่า “แม่” ในภาษาไทยนั้น เป็นคำที่น่าฟัง ไพเราะ เสนาะหู เป็นคำที่เด็กพูดก่อนคำใดๆ เด็กพูดได้นี้ต้องพูดคำว่า “แม่” ก่อน แต่ว่าอาจจะพูดไม่ชัด ออกเสียงเป็น “มะ” เป็น “แมะ” อะไรไปก็ได้ แต่จุดหมายก็คือเรียกคนที่เขารู้จักมาก่อนใครๆ เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกันกับตัวเขาว่าใครๆ ผู้ที่ใกล้ชิดต่อเด็กน้อยๆ ก่อนใครๆ ก็คือ แม่ สัมผัสที่เด็กได้สัมผัสก่อนใครๆ ก็คือ เนื้อหนังของแม่ น่านมของแม่ที่ทำให้เด็กรู้จักแม่แล้วก็อยากเข้าใกล้ เวลาใดเด็กร้องไห้ พอแม่อุ้มมาประทับที่อก หยุดร้องทันที

❁“ที่หยุดร้องได้ก็เพราะเขาได้สัมผัสกับเนื้อหนังที่เขารู้จักดีว่าเป็นเนื้อหนังที่ดีมีแต่ความรัก มีแต่ความเมตตาต่อตัวเขา จึงได้เกิดความรักความเคารพบูชา”❁

คำว่า “แม่” จึงเป็นคำที่มีความหมายในทางขึ้นอก
 ขึ้นใจ เราจึงเรียกคนที่เกิดเรามาว่า “แม่” เรียกคำอื่นมันก็
 ไม่ขึ้นใจ เช่นในเมืองบางเมืองที่เป็นคนเชื้อจีน เช่นที่สงขลา
 ไม่ค่อยเรียกว่า “แม่” แต่ไปเรียกว่า “อี่” คำนี้ไม่ใช่แม่
 เขาแปลว่า คุณน้า ทำไมแม่สอนลูกให้เรียกว่าคุณน้า ก็เพราะ
 กลัวจะแก่เท่านั้นเอง กลัวใครๆ เขาจะนึกว่ามีเหย้ามีเรือน
 มีลูกมีเต้าแล้ว ถ้าเรียกว่าอี่ ก็นึกว่ายังโสดอยู่ ยังสดอยู่
 ความจริงถึงเด็กไม่เรียกเขาก็รู้ว่ามีส่วนแล้ว เพราะว่ารูปร่าง
 มันผิดกับคนโสด แต่ว่าเขาให้เรียกกันอย่างนั้น เรียกกันอยู่
 จนกระทั่งตาย ไม่เคยใช้คำว่าแม่ แต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนไปแล้ว
 ใช้คำว่าแม่มากขึ้น ในหมู่คนไทยเราเองนั้น เรียกคำว่า แม่
 มาตั้งแต่โบราณ ในครอบครัวที่เป็นผู้ดีหน่อย ก็ใช้คำว่า คุณ
 เข้ามาข้างหน้าเป็นคำให้เกียรติว่า คุณแม่ คุณพ่อ คุณน้า
 คุณอา คุณลุง คำว่า คุณ นี้ เป็นคำเพิ่มเข้ามา ก็ด้วยความ
 เชิดชูบูชานั่นเอง

“แต่ถึงแม้เราเรียกว่า “แม่” เฉยๆ
 มันก็เป็นคำที่น่าฟังอยู่นั่นเอง”

ห้วงอกลูกพู่หึง

ผู้หึงเราน้อยอยากจะให้ใครๆ เรียกว่า “แม่” เพราะเขาเรียกว่าแม่นั้น เป็นการแสดงความรักที่บริสุทธิ์ เป็นการแสดงความรักที่มีความเคารพอยู่ในตัว เรียกอย่างอื่นมันเป็นความรักที่มีแบบอื่น เรียกว่าแม่นี้เป็นความรักที่มีความเคารพสักการบูชา เพราะฉะนั้น ผู้ที่ได้เป็นแม่ย่อมมีความสบายใจ คนที่ไม่มีโอกาสเป็นแม่เพราะอะไรก็ตาม ก็อยากจะเป็นแม่ของคนอื่นเขา จึงต้องเลี้ยงเด็กไว้ แล้วเด็กนั้นก็เรียกว่าแม่ก็สบายใจ ยิ่งคนที่ไม่ใช่แม่ เช่น เป็นแม่เลี้ยง แม่เลี้ยงก็เป็นแม่เหมือนกัน แต่ไม่ใช่แม่เกิด เป็นแม่เลี้ยง

❁“ความจริงแม่เลี้ยงนั้นแหละสำคัญกว่าแม่เกิด

เพราะคนบางคนแม่เกิดตายไปเสียแล้ว

แล้วก็มีคนอื่นมาสมัครเป็นแม่

เขาไม่ได้เกิดเรามา แต่เขาสมัครมาเลี้ยงเรา

ให้ความอุปถัมภ์ค้าชูแก่เราได้อยู่ได้กินอย่างสะดวกสบาย

มีความเสียสละทุกอย่างเพื่อให้เด็กนั้นเจริญเติบโต”❁

ความจริงคนที่
แม่เลี้ยงควรจะได้รับ
ความเคารพบูชา
มากกว่าแม่ที่ไม่ได้
เลี้ยงเสียอีกด้วยซ้ำไป
แต่สมัยนี้เด็กบางคนเมื่อ
รู้ว่าไม่ใช่

แม่ของตัวเอง กลับดูหมิ่นไม่เคารพ เวลาเมื่อไรนิดหน่อยก็
นึกในใจว่า ก็ไม่ใช่ลูกของแม่ แม่จึงไม่รักหนู การคิดเช่น
นั้นเป็นการคิดเอาเอง ไม่ใช่คิดถูกต้อง น้ำใจของแม่ที่เป็น
แม่เลี้ยงหรือทำหน้าที่เลี้ยงเด็ก ก็มีความรักความเอ็นดูต่อ
เด็กนั้นเหมือนกับแม่บังเกิดเกล้าเหมือนกัน บางทีอาจจะ
มากกว่าเสียด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้น

✿อย่ารังเกียจคำว่าแม่เลี้ยงพ่อเลี้ยง
แต่ควรจะนึกว่าเขาเป็นแม่ที่เลี้ยงเรา
เขาเป็นพ่อที่เลี้ยงเรา
เราก็ควรจะเคารพสักการบูชา✿

เช่นเดียวกัน สำหรับคนที่ไม่มีลูกก็อยากจะเป็นแม่
อย่างนี้ แต่คนที่มีโอกาสได้เป็นแม่ก็มีความสุขสบายใจที่ได้ทำ
หน้าที่เลี้ยงลูก

ผู้หญิงเราเมื่อแต่งงานแล้วก็อยากจะเป็นแม่ด้วยกัน
ทั้งนั้น ถ้าไม่มีโอกาสจะเป็นก็มักจะวิ่งเต้นชวนชวาย เขาบอก
ว่าหลวงพ่อกที่ไหนศักดิ์สิทธิ์ หรือมีอะไรศักดิ์สิทธิ์ก็มักจะไปกราบ
ไปไหว้ เพื่อขอให้มียูกับเขาบ้าง อันนี้แสดงว่าน้ำใจของสตรี
เมื่อแต่งงานแล้วก็อยากจะเป็นแม่ต่อไป ทำไมท่านจึงอยาก
จะเป็นแม่ เพราะว่าเมื่อไม่มีลูกก็ไม่ว่าจะทำอะไรให้ใคร
เด็กเป็นความหวังของครอบครัว เป็นอนาคตของวงศ์สกุล
เพราะฉะนั้น ครอบครัวใดมีบุตรมีธิดาก็สบายใจ สบายใจว่า
ทรัพย์ที่เราหาไว้ นั้นไม่ไปไหน จะตกแก่ทายาทของเรา เมื่อเรา
แก่ชราลงไปจะมีคนเลี้ยงดูเรา ให้ความสุขความสบายแก่เรา
เมื่อเราตายลงไปแล้วลูกจะได้ทำศพให้แก่เรา อันนี้เป็นความ
ปรารถนาของมารดาทุกๆ ไป

❁คิดไปแล้วก็เหมือนกับมารดาเห็นแก่ตัว

แต่ความจริงไม่ใช่ มันเป็นความคิดที่เป็นธรรมชาติ

ของสตรีที่อยากจะเป็นแม่ และเมื่อได้เป็นแม่

ก็มีความสุขสบายใจ ไม่อึดหนาระอาใจ

ที่จะเลี้ยงบุตรธิดาของตนให้มีความเจริญเติบโต❁

แม่คือพรหมสี่หน้า

คนที่เป็นแม่มีคุณธรรมในใจหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพร้อม ในทางพระพุทธศาสนา จึงเรียกคนที่เป็นแม่ว่าเป็น “พรหม” ของบุตรธิดา ชื่อว่าเป็นพรหมก็เพราะมีคุณธรรมของพรหม พรหมนั้นไม่ใช่รูปปั้นสี่หน้าที่ตั้งอยู่หน้าโรงแรมเอราวัณ แต่หมายถึงคนที่มีคุณธรรมสี่ประการประจำใจ เช่น มี เมตตา ปราบปรามความสุข ความเจริญแก่ผู้อื่น มี กรุณา สงสาร อยากจะช่วยคนอื่นให้พ้นไปจากความทุกข์ความเดือดร้อน มี มุทิตา คือยินดีเพลินใจในเมื่อคนอื่นนั้นมีความสุขความเจริญ มีความก้าวหน้าในชีวิตในการทำงาน ส่วน อุเบกขา นั้นเรียกว่าวางเฉย ไม่ใช่เฉยๆ แต่เฉยเพราะยังไม่มีเรื่องที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เหตุการณ์ปกติ คล้ายกับคนที่สตาตาร์ตรถยนต์ติดดีแล้ว ก็นั่งดูเฉยๆ เมื่อใดเครื่องมันดังคึกคักก็เข้าไปแก้ไข

❁แม่ของเราก็เป็นอย่างนั้น เมื่อลูกเป็นไปโดยปกติก็ไม่ยุ่งอะไร แต่ท่านมองดูอยู่ด้วยความสนใจ มีอะไรขัดข้อง

มีอะไรเป็นทุกข์เป็นร้อน คนที่จะวิ่งเข้ามาประคับประคองเรา
ก่อนใคร ก็คือแม่ของเรานั้นเอง”

เพราะคุณแม่ท่านมีคุณธรรม ท่านมีหน้าที่ให้ ไม่ได้
หวังอะไรตอบแทนมากนัก เว้นไว้แต่ลูกมีสำนึกแล้วก็ให้ ถึง
ไม่ให้ท่านก็ไม่ไปประท้วง ไม่คิดอะไรจากลูกของท่าน ท่านอยาก
เห็นความสุขความสบายจากลูก เมื่อลูกมีความเจริญทั้งกาย
ทั้งใจ มีความเติบโต มีหน้าที่การงานทำให้เป็นหลักฐาน แม่
นั้นแหละเป็นผู้มีความชื่นใจที่สุด มีความสบายใจที่สุดกว่าใครๆ
เมื่อใดลูกตกต่ำ ชีวิตไม่ก้าวหน้า มีปัญหา มีความทุกข์ความ
เดือดร้อน ผู้ที่มาเป็นทุกข์กับเราก่อนใครๆ ก็คือคุณแม่ท่านนั้นเอง
เพราะฉะนั้น

“แม่นี้คือผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ของเรา
เป็นสหายผู้คอยให้ความช่วยเหลือแก่เราตลอดเวลา
ไม่มีใครใดจะมีน้ำใจเท่าแม่
แม่ท่านนั้นแหละเป็นผู้มีน้ำใจต่อเราอย่างแท้จริง”

สมกับที่ท่านเรียกว่าเป็นพรหม ท่านมีพรหมวิหารธรรม
อยู่ในใจครบถ้วนทีเดียว

ร่มโพธิ์ทองของลูก

อีกประการหนึ่ง ท่านเรียกแม่ว่า **เทวดา** เพราะให้ความคุ้มครองให้ความรักษา ท่านกล่าวว่าบ้านเรือนใดมีการเคารพมารดาบิดา บุชามารดาบิดา บ้านเรือนนั้นมีเทวดาคุ้มครองรักษา บ้านเรือนใดบุตรไม่เคารพ ไม่บูชา ไม่สักการะต่อมารดาบิดา บ้านเรือนนั้นไม่มีเทวดารักษา เทวดาก็คือความงาม ความดีนั่นเอง ไม่ใช่เทวดาที่เขาเขียนไว้ตามฝาผนัง เทวดาก็คือคุณธรรม ครอบครัวใดเคารพมารดาบิดา คนในครอบครัวนั้นมีคุณธรรม มีความรักพ่อรักแม่ ความรักพ่อรักแม่นั้นแหละคือสิ่งคุ้มครองครอบครัว เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้บุตรธิดาในครอบครัวนั้นอยู่เย็นเป็นสุข เพราะฉะนั้น

“ผู้เคารพมารดาบิดา
จึงชื่อว่ามีโพธิ์ไทรใบดกคุ้มครองรักษา
ไม่ถูกฝน ไม่ถูกแดด
ไม่ถูกความทุกข์ความเดือดร้อนครอบงำจิตใจ
มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัย”

ขอให้เราสังเกตดูในครอบครัวใด บุตรธิดามีความรักมีความเคารพต่อมารดาบิดา ครอบครัวนั้นเป็นปีกแผ่นมั่นคงแน่นอน เพราะความเคารพมารดาบิดานั้น เป็นรากฐานของชีวิต เป็นรากฐานของศีลธรรม เป็นรากฐานของความก้าวหน้า เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงในครอบครัว เมื่อครอบครัวมั่นคง ประเทศชาติก็มั่นคงเป็นธรรม แต่ถ้าในครอบครัวไม่มั่นคงแล้ว ประเทศชาติจะมั่นคงได้อย่างไร อะไรๆ ที่เป็นความมั่นคงของชาติของบ้านเมืองนั้น อยู่ที่ความมั่นคงของครอบครัว ความมั่นคงของครอบครัวก็อยู่ที่สมาชิกของครอบครัวเหล่านั้น เป็นผู้เคารพมารดาบิดา บูชามารดาบิดา

มารดาบิดานี้ในทางธรรมท่านถือว่า เป็น “พระ” ในครัวเรือน เป็นพระที่เราควรกราบไหว้บูชา สักการบูชาทุกวัน เวลา คนเราถ้าไม่รู้จักกราบพระที่อยู่ใกล้ๆ แล้วจะไปไหว้พระที่อยู่ไกลๆ ได้อย่างไร พระที่อยู่ที่วัดอยู่ไกลบ้าน แต่พระที่อยู่ใกล้เรา ก็คือแม่ของเราพ่อของเรานั่นเอง เราจึงต้องเคารพพระที่อยู่ในบ้านก่อน แล้วมันจะเกื้อกูลแก่การเคารพพระนอกบ้านต่อไป เคารพอะไรๆ อื่นต่อไป มารดาบิดาจึงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นเทวดาผู้ให้ความคุ้มครองรักษาแก่เราตลอดเวลา

แม่พิมพ์แห่งชีวิต

มารดาบิดาของเรานั้นก็เป็นเหมือน “ครู” คนแรกของเรา คุณแม่นั้นแหละเป็นครูคนแรก พ่อก็ยังต่อมามาก เพราะอะไร เพราะเราอยู่ใกล้แม่มากกว่าพ่อ เด็กทุกๆ ไปนั้น มักรักแม่มากกว่าพ่อ น้อยคนนักที่จะรักพ่อมากกว่าแม่ อันนี้มันมีเหตุผลหลายอย่างที่ทำให้รักแม่มากกว่าพ่อ อาตมาเองก็เหมือนกัน ในใจนี้รักแม่มากกว่าพ่อ ทำไมจึงได้เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่ความลำเอียง แต่มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ เพราะเราอยู่ใกล้ชิดแม่มากกว่าพ่อ อยู่กับแม่มาตั้งสิบเดือนในห้อง แล้วออกมาเป็นตัวน้อยๆ ผู้ที่คอยประคบประหงม ป้อนข้าว ป้อนน้ำ อาบน้ำอาบทำให้ ล้างสิ่งสกปรกให้ ก็คือคุณแม่นั่นเอง พ่อนาน ๆ ทำแทนแม่สักทีหนึ่ง แล้วเวลาทำก็แก้งก้างไม่ค่อยจะเรียบร้อย เพราะไม่มีหน้าที่จะต้องทำอย่างนั้น

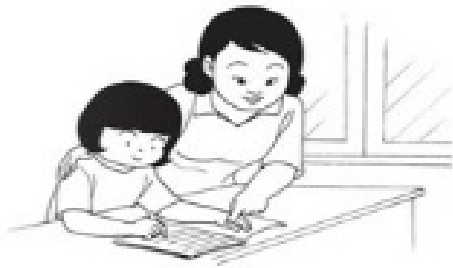
❁ พ่อมีหน้าที่ไปทำงานนอกบ้านนอกเรือน
หาเงินหาทองมาเลี้ยงครอบครัว
แต่แม่มีหน้าที่อยู่กับลูกตลอดเวลา
เพราะฉะนั้น แม่จึงสนิทสนมกับลูกมากกว่าพ่อ
ความสัมพันธ์ทางจิตใจก็มากกว่า ❁

เว้นไว้แต่บางคนแม่ตายไปเสีย มีแต่พ่อก็เลี้ยงลูก
มาได้ มีเหมือนกันในบางครอบครัว

ในสมัยอาตมาเป็นเด็กมีอยู่สองครอบครัวที่บ้าน
ครอบครัวหนึ่งมีลูก ๗-๘ คน พ่อเลี้ยงลูกโตทั้งนั้น จนมีเหย้า
มีเรือนเป็นฝั่งเป็นฝา อีกครอบครัวหนึ่งมีลูก ๑๓ คน ไม่ใช่
น้อย แม่ตายไปลูกยังเล็กอยู่ทั้งนั้น แต่ว่าพ่อนี้เลี้ยงลูกเก่ง
ลูกทุกคนทำงานของผู้หญิงได้ทั้งนั้น ทำขนมก็ได้ ทำกับข้าวได้
หุงข้าวต้มแกง ซ่อมข้าวสีข้าวตามแบบคนบ้านนอก ทำได้ทุก
อย่าง ทำขนมก็ได้หลายอย่าง สอนลูกให้ทำได้ เพราะลูกไม่มีแม่
เพราะฉะนั้น ลูกทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของแม่บ้านไปในตัว
แล้วลูกทั้ง ๑๓ คน รักใคร่กันดี เคารพบูชากันดี อยู่กันตาม
ลำดับอาวุโสทีเดียว คนพี่เป็นใหญ่ น้องๆ เคารพพี่ เอาใจใส่
ดูแลช่วยเหลือกัน เดียวนี้ตายไปหลายคนแล้ว เหลืออยู่บ้าง
บวชเป็นสมภารเจ้าวัดก็มี

❁นี่พ่อเลี้ยงลูกทั่ว แม่ไม่ได้เลี้ยงเพราะตายไปเสียก่อน
ลูกทุกคนจึงเคารพรักพ่อมากกว่าแม่
แต่ถ้าพ่อกับแม่ยังอยู่ทั้งสองคนนั้น

ใจเรามันลำเอียงไปเข้าข้างแม่ทุกที รักแม่มากกว่าพ่อ❁

บางฟ้าใจดี

แล้วใบหน้าของคนทั้งสองมีอิทธิพลเหนือจิตใจ ผิดกัน คุณพ่อดูเหมือนเห็นเป็นภาพดูๆ ไป เพราะท่านเป็นคนขริ่ม ไม่ค่อยพูดค่อยจาอะไรเหล่านี้เป็นต้น แต่ถ้าเห็นหน้าแม่แล้วก็มี ความสบายใจ ให้สังเกตว่าเราเจ็บไข้ได้ป่วย หรือไปอยู่ห่างไกลบ้านไกลเรือน เวลาป่วยคุณแม่ไปเยี่ยม พอรู้ว่าแม่มาเท่านั้น ใจมันชื่นชื่นมาเป็นกอง เห็นหน้าแม่ก็สบายใจ แม่มานั่งใกล้เอามือมาลูบตามตัว ตามเนื้อตามหนัง บีบนวดให้ก็รู้สึกว่ายายเจ็บหายไข้ หายขึ้นมาทันที กำลังใจมันเกิด ไฟฟ้าของคุณแม่ที่มาสัมผัสร่างกายของเรานั้น ทำให้เกิดกำลังภายใน ทำให้เกิดความรู้สึกว่านี่คือผู้มีอุปการะต่อเรา เป็นยาที่ไม่ต้องกินก็ได้ เพียงแต่สัมผัสสผิวกายก็สบายแล้ว

อันนี้แหละทำให้เรารู้สึกว่า คุณแม่มีความรู้สึกต่อเราอย่างไร เรามีความชื่นอกชื่นใจเมื่อได้อยู่ใกล้แม่ มีความรู้สึกสบายทุกเวลา ถ้าเราไปอยู่บ้านไกลเมืองไกล คุณแม่มาเยี่ยมนี้ เราจะมีความรู้สึกว่ามีความสบายใจชื่นใจขนาดไหน ชื่นใจจน